https://doi.org/10.5507/magister-940

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět: inspirace minulostí pro budoucí proměnu kurikula

The "Man and His World" Educational Area: Inspiration from the Past for Future Curriculum Transformation

Ladislav Podroužek, Dagmar Šafránková, Miluše Rašková

Abstrakt: Studie mapuje dimenzi kurikula v historickém, současném a společenském kontextu a jeho proměny ve vzdělávací oblasti "Člověk a jeho svět". Hlavním cílem je poukázat na proměny obsahu vzdělávání ve sledované oblasti s důrazem na konkretizaci obsahu a cílů od první třetiny 40. let minulého století po současnost v kontextu nové vzdělávací strategie a s ohledem na revizi kurikula. Pro zkoumání byla využita kombinace strategie historicko-popisné metody na základě studia celostátních a historických dokumentů s prvky kvalitativní obsahové, tematické a diskurzivní analýzy. Celkově studie přistupuje k historickým a současným dokumentům a textům s vědomím proměnlivosti pedagogických konceptů a socio-kulturních referencí, vč. budoucích proměn kurikula a doporučení ke koncipování změn a realizaci věd o společnosti a přírodě.

Abstract: This study examines the curriculum in its historical, contemporary, and social contexts, as well as its evolution in the educational field of "Man and His World." The main objective is to highlight changes in educational content in the area under study, with an emphasis on the specification of content and objectives from the first third of the 1940s to the present, in the context of a new educational strategy and with regard to curriculum revision. The research employed a combination of historical-descriptive methods based on the study of national and historical documents, incorporating

elements of qualitative content, thematic, and discursive analysis. Overall, the study approaches historical and contemporary documents and texts with an awareness of the fluidity of pedagogical concepts and sociocultural references, including future changes to the curriculum and recommendations for designing changes and implementing the social and natural sciences.

Klíčová slova: vzdělávací oblast, Člověk a jeho svět, kurikulum, strategie vzdělávání, vývoj obsahu učiva, rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, primární škola, revize kurikula.

Keywords: Educational Area, Man and His World, Curriculum, Educational Strategy, Curriculum Content Development, Framework Educational Program for Elementary Education, Elementary School, Curriculum Revision.

Úvod

Dimenze kurikula mají své historické a společenské souvislosti. Kurikulum není v odborné terminologii vymezováno jednotně. Společně s Walterovou (1994), Maňákem, Janíkem, Švecem (2008) se přidržíme pojetí kurikula ve smyslu obsahu vzdělávání, učebních osnov, obsahu učiva a procesu jeho osvojování ve vzdělávacím prostředí, vč. otázek koncipování obsahu učiva v programu vzdělávání na úrovni vzdělávacích oblastí. Modernizace koncepcí (modelů) kurikula odráží na jedné straně ducha určité doby a jeho odkaz a kulturu (fundamentální model) a na straně druhé pak společensko-ekonomické, kulturní a národní tradice zakotvené v zákoně umožňující vzdělávacím institucím, školám prostor pro respektování lokálních podmínek a zájmů (konstitutivní model) v kontextu mezinárodní spolupráce. Specificky bude pro nás stěžejní koncepční forma kurikula s důrazem na konkretizaci obsahu a cílů oboru, především vybrané vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět" (zamýšlené kurikulum s prvky její realizace) a její proměny v minulosti-současnosti-budoucnosti.

V souvislosti se zaváděním Strategie vzdělávací politiky ČR 2030+ stále pokračuje diskuse týkající se nejen revize rámcových vzdělávacích programů, ale také diskuze nad možnostmi a mezemi zavádění revizí do jednotlivých úrovní vzdělávacích institucí a ročníků škol. Velmi diskutabilní je též postupné prosazování revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále jen RVP ZV) do praxe, jejíž povinná realizace byla MŠMT ČR přesunuta od září 2028 až 2032 postupně v jednotlivých

ročnících (přehledně uvádíme harmonogram zavádění revidovaného RVP ZV v příloze č. 1).

Změny, které přináší Strategie 2030+ a revize RVP ZV, se týká rovněž vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět". Tato vzdělávací oblast představuje významnou složku v procesu výchovy a vzdělávání, která má vzbuzovat a korigovat prvotní zájmy žáků o poznávání reálného světa, hledání odpovědí na různé otázky života a řešení problémů souvisejících s postupným systematickým poznáváním přírody a společnosti ve škole i mimo ni, s otázkami spojenými s rozvojem osobnosti žáka a jeho zdraví.

Uvedená vzdělávací oblast (Člověk a jeho svět) je koncipovaná pouze pro 1. stupeň a svým integrovaným obsahem dává prostor nejen k funkčnímu propojování rozvíjení klíčových kompetencí žáka, základních gramotností, ale také průřezových témat a vlastních vzdělávacích obsahů. Hlavním směřováním jmenované vzdělávací oblasti je směřování k rozvíjení znalostí, postojů, návyků a dovedností uplatnitelných v běžném životě jedince, žáka a k jeho motivaci pro celoživotní učení. Stěžením cílem je rozvíjení a utváření celostního (uceleného) pohledu jedince na svět a sebe sama, kultivace vlastní osobnosti žáka s podporou jeho emocionální složky, celostního pojetí zdraví a zdravého životního stylu. Pro plánované změny je a bude významné především hledání řešení, jak koncipovat počáteční přírodovědné a společenskovědní poznávání v primární škole, jakým způsobem vyjádřit obsah učiva a explicitně vymezit jeho obligatorní složky. Rovněž bude důležité stanovit rámcově i rozsah učiva v jednotlivých tématech zařazených v obsahu vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět" v rychle měnícím se digitalizovaném světě a s věkem umělé inteligence (AI). Významné bude samozřejmě stanovení konkrétních podob integrování kompetencí výchovy a vzdělávání, očekávaných výsledků učení, které mají žáci dosáhnout v okruzích vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a dále pak v jednotlivých tematických celcích i ročnících primární školy. Obligatorní obsah a rozsah učiva je v kurikulárních dokumentech mnohdy vymezován jako výčet témat a podtémat, které charakterizují danou vzdělávací oblast, což může vzbuzovat dojem určité vágnosti a stěžuje pak následnou didaktickou analýzu učiva a způsob koncipování (logické strukturování) obsahu učiva ve smyslu komplexnosti vztahů, rysů a souvislostí v daném uspořádání (strukturování) obsahu učiva nebo také nutný způsob logického uspořádávání faktografických údajů v obsahu učiva. Z toho lze sekundárně vyvodit systém či strukturování obsahu učiva tak, aby tvořil určitou pochopitelnou soustavu poznatků, které jsou důležité

a upotřebitelné v současném i v budoucím životě žáků a současně jsou pro žáky pochopitelné, zajímavé a motivující.

1 Výzkumný design, etické aspekty a reflexe historického kontextu

Metodologický přístup kombinuje strategii historicko-popisné metody na základě studia celostátních a historických dokumentů s prvky kvalitativní obsahové, tematické a diskurzivní analýzy (Švec, 2009, Braun, Clark, 2026). Výzkum je zakotven v epistemologii interpretativismu označující význam historického a kulturního kontextu pro porozumění pedagogickým jevům a vzdělávacímu kontextu obsahu a změn vybrané vzdělávací oblasti. Historická metoda a historicko-srovnávací přístup nám umožnily zkoumání vzdělávací oblasti v historickém kontextu a hledání určitých vztahů a souvislostí na úrovni proměn národního kurikula do budoucnosti.

Výzkumné otázky

K jakým změnám docházelo ve vývoji učiva a pojetí předmětů o přírodě a společnosti v primární škole od roku 1930 do roku 2025?
Jak ke koncipována vzdělávací oblast „Člověk a svět" v revidovaném RVP ZV v proměně budoucího kurikula primární školy?
Jaká kritéria bude potřeba respektovat pro koncepci vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět" v transformaci školních vzdělávacích programů primární školy?

Přestože se naše zkoumání nezaměřuje na lidské subjekty ve vztahu výzkumník a respondent, bylo nezbytné v metodologickém postupu využít vysokou míru interpretační (historické i jazykové) citlivosti z důvodu určitých odlišností významů a obsahů terminologických jevů v historickém a současném kontextu. Zejména pak se pokusit reflexi vývojového hlediska v historickém, sociokulturním a myšlenkovém pohledu na koncipování věd o přírodě a společnosti. Současně jsme si vědomi změn v terminologii a přístupech ve vzdělávání, v oblasti Člověk a jeho svět. V etice zkoumání si také uvědomujeme nezbytnost citlivého přístupu k závěrům a výstupům v oblastech institucionálních kontextů vzdělávání a budoucí proměnlivosti vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět". Celkově přistupujeme k historickým textům s vědomím proměnlivosti pedagogických konceptů a socio-kulturních referencí.

2 Nástin vývoje učiva a pojetí okruhu předmětů o přírodě a společnosti v primární škole

Během vývoje naší vzdělávací soustavy mělo vymezování obsahu (co učit), rozsahu (kolik z obsahu učit) a koncepce (jak strukturovat obsah) různou formu. Považujeme proto za užitečné stručně si připomenout vývoj kurikulárních dokumentů využívaných v předmětech o přírodě a společnosti v primární škole zhruba od 40. let minulého století až po současnost, vč. revize kurikula na národní úrovni. Komparativní analýza vývoje učebních osnov těchto předmětů nám může poskytnout informace, z kterých lze vyvozovat znaky jednotlivých kurikulárních dokumentů pro námi sledované předměty.

V didaktické analýze budeme sledovat především obsah učiva prezentovaný v pedagogických dokumentech formou výčtu témat a podtémat, jeho uspořádání, strukturování a způsoby didaktického koncipování. Důležitá je pro nás forma vyjádření obsahu v učebních osnovách a rozsah tohoto vyjádření. Pokusíme rovněž postihnout a vymezit koncepční zaměření předmětu ze způsobu strukturování a uspořádání jednotlivých témat v učebních osnovách během vývoje předmětů o přírodě a společnosti – prvouky, přírodovědy a vlastivědy v současnosti označované jako vzdělávací oblast " Člověk a jeho svět".

2.1 Nástin vývoje učiva od první třetiny 40. let minulého století do roku 1948

V roce **1930** byly vydány jednotné učební osnovy pro obecné školy pod názvem **„Normální učební osnovy pro školy obecné".** Stěžejní výchovnou ideou těchto osnov byla výchova občana, člena státu, člena národa a výchova člověka jako součásti lidstva (požadavek globálnosti výchovy). Výchova se opírala v 1. a 2. ročníku v prvouce o tématiku domova a rodiny, tj. o národní výchovu v užším slova smyslu. Ve 3.–5. ročníku se výchova ve vlastivědě opírala o výchovu národní a státní, tj. o národní výchovu v širším slova smyslu. Byla uplatňována idea činné školy, která kladla důraz na osvojování vědomostí a dovedností prostřednictvím zejména vlastní činnosti a práce žáků, což mělo vést k samostatnosti, rozvíjet iniciativu žáků a jejich tvořivost. V procesu vyučování měli žáci samostatně vyhledávat informace, aplikovat je, řešit problémy a úkoly. Měli tak postupně dospět k uvědomělému jednání a samostatnému využívání nabitých vědomostí a dovedností. Významná byla myšlenka individualizace vyučování a myšlenka práce dětí v pracovních skupinách. Koncipování prvouky a vlastivědy vycházelo z tzv. „domovědného přístupu", tj. obsah učiva byl koncipován do

ucelených a přirozených učebních celků – obrazů ze života, které vycházely z domácího prostředí dítěte a jeho nejbližšího okolí.

Od roku **1933** byly vydány nové **„Definitivní učební osnovy pro obecné školy"**. Obsah prvouky a vlastivědy měl charakter rámcových osnov, ale byl do značné míry konkretizován a upřesněn zvlášť pro městské a venkovské školy. Byly uváděny i rozličné přístupy pro školy plnotřídní a školy málotřídní. Prvouka a vlastivěda byly chápány jako učební předměty výchovné, věcné i jazykové.

Po druhé světové válce a osvobození Československa od fašismu v roce **1945** se vyučovalo podle **přechodných učebních osnov**, které se příliš nelišily od definitivních osnov z roku 1933. Změnilo se však pojetí a obsah prvouky a vlastivědy v duchu poválečného rozvoje demokracie. Podobně jako dříve bylo cílem věcných nauk poznání přírodního a společenského prostředí. Důraz byl však kladen na hospodářské prostředí a hospodářské síly, ovlivnitelné člověkem. Proto se také žáci měli co nejvíce podílet svým poznáním a činností na rozvoji osvobozeného státu. Opouští se důsledná koncentrace na základě prvouky a vlastivědy. Obsah učiva se seskupuje do dvou základních okruhů – přírodovědného a společenskovědního. Ve 3. – 5. ročníku dostaly učební předměty nové názvy „Nauka o přírodě" a „Nauka o společnosti", které nahradily „Vlastivědu". Převládalo slovně názorné vyučování, zaměřené na čtení čítankových textů s věcnou tématikou, doplněné o kreslení a ruční práce (integrování obsahu).

V roce **1948** vychází nový školní zákon pod názvem **„Učební plán a učební osnovy pro školy národní".** Tento zákon zavádí v 1. a 2. ročníku prvouku a ve 3.–5. ročníku vlastivědu. Opět byl zaveden původní název, protože nové názvy se neujaly. Ačkoliv byla prvouka oficiálně uváděna jako samostatný učební předmět, byla ve skutečnosti byla prvouka spojena s kreslením, pracovním vyučováním a výchovou v duchu socialistické ideologie. Vlastivěda byla rozdělena na tři složky: „Učení o vlasti", „Učení o přírodě" a „Žákovská organizace". Vyučování předmětům o přírodě a společnosti mělo vycházet z dětského života, zkušeností a zážitků dětí. Osnovy měly být doplňovány konkrétním učivem podle místních podmínek (uplatňován regionální zřetel). Projevovalo se však ideologické zatížení učiva poznatky o památných dnech, pionýrské organizaci a tendenční výklad historie v duchu poplatné ideologie.

2.2 Nástin vývoje učiva od 1954 do roku 1989

Od roku **1954** vyšly **„Učební osnovy pro 1. – 5. ročník všeobecně vzdělávacích škol – národní škola“,** které kopírovaly systém školství bývalého Svazu sovětských socialistických republik (SSSR). Prvouka a vlastivěda byly podle těchto osnov zrušeny jako samostatné učební předměty. Učivo prvouky bylo zařazeno v 1. ročníku do mateřského jazyka a bylo součástí části nazvané „Rozvíjení poznání a řeči“ a bylo spíše volnou předlohou pro ruční práce, kreslení, zpěv a tělocvik. Ve 2. ročníku bylo součástí mateřského jazyka historické a biologické učivo. Ve 3. a 4. ročníku bylo součástí mateřského jazyka historické, geografické a biologické učivo. V 5. ročníku byly zavedeny samostatné učební předměty dějepis, zeměpis a přírodověda. Ve 2.–4. ročníku bylo doporučováno zavádět tzv. „předmětové hodiny“. V těchto hodinách měli žáci využívat svých zkušeností z vycházek, z návštěvy muzeí, z práce na zahradě apod. Zdůrazňovala se však těsná souvislost věcných předmětů se čtením. Hlavním prostředkem vyučování věcným naukám na národní škole byla čítanka. Obsah předmětu byl značně ideologicky zatížen.

Učební osnovy z počátku 60. let nám dokazují, jak nebezpečné je kopírování zahraničního školství, které sice dobře fungovalo v sovětské realitě, ale u nás přinášelo mnoho zmatků a problémů. Neodpovídalo totiž našemu historickému vývoji v oblasti filozofického, pedagogického a kulturního myšlení. V budoucnosti je proto nutné se vždy vyvarovat se nekritickému přebírání školních systémů, koncepcí učebních předmětů i forem a metod školní práce.

V roce 1960 vyšly nové **„Učební osnovy pro 1. – 5. ročník základní devítileté školy (ZDŠ)“.** Při tvorbě těchto osnov se ve věcných naukách přihlíželo k uplatňování zásady spojení školy se životem. Obsah předmětů o přírodě a společnosti měl přispívat k výchově uvědomělých a aktivních budovatelů socialismu, což bylo prvořadým ideologickým cílem školy té doby. Současně byly zdůrazňovány některé psychologické a fyziologické zvláštnosti dětí národní školy, především konkrétnost dětského nazírání a myšlení, přirozená aktivita a bezprostřednost dítěte. Věcné učení bylo považováno především za prostředek přípravy čtení a jako motivační činitel při výuce psaní a mluvnice. Objevuje se i formální požadavek, aby výběr učiva vycházel z nejbližšího okolí dítěte. V 1. a 2. ročníku bylo zavedeno „Věcné učení“ jako součást mateřského jazyka. Ve 3. – 5. ročníku byl zaveden samostatný učební předmět „Vlastivěda“. Obsah učiva byl koncipován převážně jako systém obrazů (epizodický přístup) ze života v přírodě, společnosti a lidí.

V roce **1976** byl vydán nový školský dokument pod názvem **„Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy".** Hlavním cílem tohoto programu měla být výchova budovatele socialistické společnosti. V předmětech o přírodě a společnosti měl byt kladen důraz na regionální prvky učiva a důsledné spojování vyučování s životem dětí a dospělých v místě, kde žijí. Obsah učiva byl rovněž spojován s aktuálními politickými událostmi a výročími. Toto učivo bylo však pro žáky v mnoha případech nepřiměřené, žáci nechápali souvislosti. Výrazně se projevovala politizace vyučování předmětů o přírodě a společnosti. Prvouka byla zařazena do 1. a 2. ročníku. Vlastivěda a přírodověda jako dva samostatné předměty ve 3. a 4. ročníku.

V předmětech o přírodě a společnosti je podle osnov z roku 1976 rovněž zdůrazňována tzv. **teorie vztahů.** Zdůrazňuje rozvoj žákova operativního myšlení (jako vyšší formy myšlení) prostřednictvím odhalování a uvědomování si vztahů mezi věcmi a jevy v přírodě a společnosti. Za nejvhodnější metodu při objevování vztahů bylo považováno prožívání situací, které přinášel život a samostatné objevování vztahů a souvislostí mezi věcmi a jevy. Prožívání situací mělo přivádět žáka do různých rolí, které se učil sám zvládat. Tak se prostřednictvím prožívání různých rolí mělo rozvíjet myšlení a celá jeho osobnost. V popředí zájmu byla proto didaktická hra, jako vyučovací metoda, různé formy skupinové práce, pozorování, pokus a manipulace s věcmi a jevy.

2.3 Nástin vývoje učiva po roce 1989 až současnost, vč. revize kurikula vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět"

V roce **1991** vyšel upravený **„Učební plán a osnovy pro základní školy",** které byly vytvářeny již v duchu nových politických a společenských změn po pádu totalitního režimu. U předmětů o přírodě a společnosti však nedošlo k markantním změnám v jejich obsahu a pojetí, ačkoliv byly žádoucí. Prvouka byla nově zavedena ve 3. ročníku a obsah prvouky v 1. a 2. ročníku byl v menší míře redukován. Prvouka ve 3. ročníku vznikla reorganizací témat, které vznikly z vybraných témat původní přírodovědy a vlastivědy ve 3. ročníku (podle osnov z roku 1976). Úpravy se týkaly především přeformulování názvů jednotlivých témat přírodovědy a vlastivědy do „nové" prvouky. Jejich obsah však zůstal téměř nezměněn. Dále bylo vyčleněno ideologicky a politicky zaměřené učivo.

Další vývoj je charakteristický vznikem modelových učebních programů „Obecná škola" (1996), „Základní škola" (1996) a „Národní škola" (1997).

Vznikly rovněž další důležité pedagogické dokumenty, např „Standardy základního vzdělání“ (1995).

V dubnu **2001** vydalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky (MŠMT ČR) spolu s Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze (VÚP) poprvé k diskusi první verzi **Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání** (RVP ZV), který postupně nahradil dosavadní vzdělávací programy (Národní škola, Obecná škola, Základní škola). Významné je, že RVP ZV stanovuje nezbytné fundamentální učivo v jednotlivých vzdělávacích oblastech, vymezuje vzdělávací cíle, závazný vzdělávací obsah a vymezuje obecné (mají nadpředmětový charakter) a očekávané (váží se k obsahu konkrétního) kompetence, které si žáci mají osvojit v dané etapě vzdělání. V dokumentu jsou navrhovány dva způsoby koncipování a realizování školního kurikula. Vedle tradičního způsobu koncipování obsahu a struktury vzdělání podle jednotlivých vzdělávacích předmětů je umožněno i koncipování obsahu vzdělání formou propojování (integrování) obsahu různých vzdělávacích předmětů (kognitivních oblastí) do tzv. vzdělávacích oblastí, např. „Člověk a svět“, což umožňuje využívat slučování různých kognitivních oblastí ve smysluplné celky – témata, využívající obsah z různých kognitivních oborů, tj. integrování různorodých poznatků v jeden celek a využívání tzv. integrované výuky.

Zákonem č. 561/2004 Sb. byla legislativně ukotvena změna kurikula RVP ZV a taktéž vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ s následnou realizací v primární škole (od roku 2005). Vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ je jako jediná oblast RVP ZV koncipovaná výhradně pro 1. stupeň základního vzdělávání. Má integrovaný a interdisciplinární charakter, tj. poskytuje žákům komplexní systém vědomostí, dovedností a podílí se na vytváření příslušných postojů žáků k člověku, rodině, společnosti, vlasti, přírodě, kultuře, technice, zdraví a k sobě samým. Uplatňuje se v ní pohled do historie, současnosti i na praktický život. Svým charakterem navazuje na prvotní zkušenosti žáků získané v rodině a v předškolním vzdělávání.

Postupně od roku 2005 docházelo k drobným změnám RVP ZV spíše na úrovni celého kurikula RVP ZV. Ve vzdělávací oblasti Člověk a svět k výraznějším změnám nedošlo ani v roce 2017, ale až v roce 2021(https://edu.gov.cz/dokumenty/rvp-ramcove-vzdelavaci-programy/rvp-zv-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani/), kdy samozřejmě zůstalo koncipování oblasti výhradně pro 1. stupeň základní školy a bylo zachováno pět vzdělávacích oblastí, ale došlo k úpravě očekávaných výstupů ve všech

tematických okruzích a to: buď odebráním výstupu, nebo jeho úpravě či přidání, nezbytnost propojení obsahu učiva též s novou digitální kompetencí (větší úprava byla v tomto směru u minimálních výstupů pro podpůrná opatření) (RVP ZV, leden 2021).

Revizí RVP pro ZV v roce 2023 od 1. 9. 2023 nedošlo k výrazným změnám ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět".

Podstatnější změny ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět" lze spatřovat až v revidovaném RVP ZV.

Opatřením ministra školství, mládeže a tělovýchovy byl vydán revidovaný RVP ZV od 1. 9. 2025 a jeho povinné zavedení je navrženo do září 2028 dle jednotlivých ročníků (uvádí tabulka č. 3 v příloze č. 1). Zavedení revidovaného RVP ZV od září 2025, 2026 a 2027 je pro základní školy dobrovolné.

Ve vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět" došlo k následujícím změnám (https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani/vzdelavaci-oblasti/cjs):

- obsah vzdělávací oblasti je rozdělen nově do šesti tematických okruhů (místo pěti vzdělávacích oblastí): *Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk, jeho zdraví a bezpečí a Lidé a svět financí*
- vzdělávací obsah je vymezen očekávanými výsledky učení (místo očekávaných výstupů), jejichž dosažení je stanoveno na 5. ročník
- vzdělávací oblast je propojena se dvěma gramotnostmi (logicko-matematická, čtenářská a pisatelská) v průběhu 3. a 5. ročníku
- integrace s osmi kompetencemi (například nově s digitální, kulturní apod.)
- propojení je patrné též s třemi průřezovými tématy (péče o sebe a druhé, udržitelné prostředí a společnost pro všechny)

Vzdělávací oblast Člověk a svět respektuje individuálních vzdělávacích potřeb všech žáků s cílem využití jejich vzdělávacího potenciálu a je zde prostor pro respekt diverzity vzdělávacích a psychických potřeb jednotlivých žáků, vč. zajištění rovnosti vzdělávacích příležitostí.

Analýzou RVP ZV lze též vymezit výchovně vzdělávací cíle zaměřené nejen na vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět", které dle našeho názoru výrazně podporují požadované změny v dané oblasti i v současné škole. Za významné lze považovat:

- pomoc žákům poznávat a rozvíjet schopnosti a uplatňovat je spolu s nabitými se znalostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci → *uvědomovat si své reálné možnosti, poznat efektivní způsoby svého učení, tj. každý se učíme jiným způsobem.*

- umožnění žákům osvojit si strategie učení → *nezaměřovat se jen na osvojování obsahu, ale i metod a forem práce,*
- utváření a rozvíjení klíčových kompetencí orientované na situace blízké životu a na praktické jednání → *využívat ve větší míře aplikace v učivu nejen v příkladech, ale v koncepci předmětu,*
- osvojení si principů účinné a otevřené komunikace, rozvíjení schopnosti spolupracovat při řešení *problémů aj.,*
- rozvíjení tvořivého a logického myšlení → *vyhýbat se ve větší míře transmisivního způsobu vyučování a orientovat se na konstruktivistické pojetí výuky, kooperativní model výuky, badatelství apod.,*
- vytváření u žáků potřeby projevovat pozitivní city, rozvíjení vnímavosti, tolerance a ohleduplnosti a citlivé vztahy nejen k lidem a živočichům, ale i k prostředí a celkově k přírodě → *především spoluprací mezi žáky, vztahy s ostatními apod.,*
- učení se chránit fyzické, duševní a sociální zdraví → *aktivně si osvojovat principy zdravého způsobu života, principy asertivního jednání apod.,*
- zprostředkování a učení se finanční gramotnosti v integraci nejen s učivem ve vzdělávací oblasti matematiky,
- podporování udržitelnosti prostředí s využitím praktických dovedností v péči o přírodní i školní prostředí, vč. spolupráce s obcí (do budoucnosti ve spolupráci se zaváděním polytechnické výchovy).

Podmínkou úspěšného vzdělávání v oblasti „Člověk a jeho svět" je důraz na vlastní prožitek žáků vycházející z konkrétních nebo modelových situací při osvojování potřebných dovedností, způsobů jednání a rozhodování. K tomu významně přispívá i osobní příklad učitelů. Propojení této vzdělávací oblasti s reálným životem a s praktickou zkušeností žáků se stává velkou pomocí i ve zvládání nových životních situací i nové role školáka, pomáhá jim při nalézání jejich postavení mezi vrstevníky a při upevňování pracovních i režimových návyků.

Vzdělávací oblast tak připravuje základy pro specializovanější výuku ve vzdělávacích oblastech *Člověk a společnost, Člověk a příroda* a ve vzdělávací oblasti *Výchova ke zdraví*.

Závěr a diskuze

Učební předměty o přírodě a společnosti v primární škole prošly během vývoje školství mnoha změnami, které ovlivňovaly pochopitelně přístupy k vyučování. Byly rovněž ovlivňovány v duchu socialistické ideologie. Během

vývoje u nich nebylo ustálen jejich název (Rozvíjení poznání a řeči, Názorné vyučování, Věcné učení, Prvouka). Nebyly ani jednoznačně zařazeny do systému učebních předmětů ve škole. Výrazně to ovlivňovalo především prvouku, která byla jednou součástí jazykového vyučování nebo byla chápána jako samostatný předmět, jindy byla pojata jako integrující střed vyučování. Problémem bylo rovněž nepochopení významu a funkce předmětů o přírodě a společnosti v rozvoji osobnosti žáka primární školy. Prvouka byla chápána často jen jako doplněk trivia, který napomáhá při rozvoji řeči a rozvoji souvislého čtení. Často se neuvažovalo o tom, že předměty o přírodě a společnosti plní nezastupitelnou funkci při poznávání přírodního a společenského prostředí na počátku školní docházky, což má samozřejmě značný význam i v současné digitální době. V neposlední řadě panovala i značná neujasněnost v jejich koncipování (strukturování obsahu[1]) a s tím související otázky kurikula, především výběr obsahu, stanovení cílů, forem, metod, podmínek a prostředků vyučování.

V revidovaném kurikulu RVP ZV, zejména pak vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět" se do popředí dostali kompetence žáka, které má získat v průběhu učení. Jejich zakotvení společně s očekávanými výsledky učení, průřezovými tématy a gramotnostmi bude vyžadovat přizpůsobení učiva praktickým kritériím, současným potřebám žáků a zvýšit vliv přírodovědného i společenskovědního učiva na celkové formování a rozvoj žákovi osobnosti a podpory jeho emocionálního rozvoje, zdraví a zdravého životního stylu.

Předpokládá to výraznou zainteresovanost učitelů v transformaci RVP ZV do školních vzdělávacích programů, ale zejména jejich responzivnost v koncipování obsahu učiva a výuky, formativní přístup k integraci základních kompetencí a očekávaných výsledků učení ve vzdělávacích okruzích „Člověk a jeho svět" v daném ročníku primární školy (1. stupně základní školy) a za určitou studijní etapu (školní rok, stupeň školy apod.).

---

[1] **Koncepci obsahu učiva** chápeme ve smyslu koncentrace různorodých poznatků a činností z oboru přírodních a společenských věd pod společné téma (ideu), která různorodé věci, jevy a vztahy propojuje společnými prvky a vytváří tak základní strukturu reálně uskutečňovaného pojetí daného učebního předmětu Lze rozlišovat **fenologické koncipování** na základě změn v přírodě a společnosti během roku (Jaro, Léto, Podzim, Zima), dále **epizodické koncipování** založené na epizodách, obrazech ze života v přírodě a společnosti (Na poště, U lékaře, V hájovně, Na statku …), dále **domovědné koncipování** založené na poznávání základních charakteristik zkoumaného regionu (Naše vesnice, , U nás doma, Náš kraj…), **koncipování podle biotopů** (také označováno jako ekologické koncipování – V lese, U rybníka, Na poli …), **koncipování podle systému přírodnin** (Obratlovci, Horniny, nerosty, Savci, Jehličnany …) a **koncipování podle časové chronologie** (od nejstaršího k současnosti nebo naopak). (Podroužek, 1999, s.21).

Domníváme se, že při řešení tohoto obtížného úkolu je nutné respektovat kritéria (určité zásady) pro vytváření kurikula vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět" bude potřerba:

- respektovat do určité míry vývojovou kontinuitu obsahu, rozsahu koncipování této vzdělávací oblasti s ohledem na současné podmínky života dětí a prostředí školy,
- vyvarovat se jen bezmyšlenkovité imitace zahraničních přístupů, které mohou být v našich podmínkách cizorodé a neefektivní a přirozeně mohou těžko respektovat naši kulturu, zahraniční kurikula mohou být určitou inspirací ve vybraných kurikulárních a didaktických oblastech,
- stanovit limita obligatorního přírodovědného a společenskovědního učiva ve vzdělávací oblasti a určit především dolní mez představující exemplární učivo, které si musí osvojit všichni žáci základní školy s ohledem na jejich praktický život a další studium přírodních a společenských věd,
- pečlivě zvážit, zda heslovité vyjádření obsahu učiva v kurikulárních dokumentech je dostačujícím výchozím materiálem pro vytvoření školních vzdělávacích programů a posléze i tematických plánů učebního předmětu,
- exaktněji vymezovat v kurikulárních dokumentech konkrétní způsoby koncipování obsahu učiva v této vzdělávací oblasti a určit konkrétně způsob koncipování různorodého obsahu učiva o přírodě a společnosti, možnosti využití různých způsobů koncipování učiva, což přispěje k logickému a transparentnímu uspořádání učiva a posléze snadnějšímu pochopení učiva s ohledem na věkové zvláštnosti žáků jednotlivých ročníků primární školy,
- určit míru zařazování regionálního učiva do vzdělávací oblasti, aby byla zaručena jeho funkčnost i efektivnost pro vzdělání žáků a nebyla porušena logičnost a strukturovanost celkového přírodovědného a společenskovědního vzdělávání žáků
- za podstatné atributy výuky témat věd o přírodě a společnosti považujeme responzivnost, formativní přístup v koncipování výuky, podporujícího a respektujícího učitele.

Zajímavou inspirací pro určité změny v koncipování a realizaci vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět" může být projekt ESSA, experiment portugalských výzkumníků (Dvořák, 2026), ve kterém se zaměřili na výuku přírodovědných předmětů od předškolního po terciární vzdělávání, vč. výuky znevýhodněných žáků v matematice. Byla sledována maximalizace přínosu výuky pro všechny a se specifickým ohledem na znevýhodněné žáky.

V závěrech projektu bylo konstatováno, že nejúčinnější přístup k realizaci (možná i koncepci) výuky je smíšený přístup založený na jasně určeném vzdělávacím obsahu a velmi pečlivě definovaných cílech vzdělávání, vč. evaluace a zdůraznění individuálního tempa učení jedince a respektující přístup učitelů k jednotlivým žákům. Z toho vyplývá, že v určitých (ve dvou) hlediscích se funkční model podobá „tradiční" škole s důrazem na obsah vzdělávání a na ověřování výsledků vzdělávání. Ale významná je též učitelova hluboká znalost oboru s výukou adekvátní konceptuálně náročné úrovni a inspirací v progresivní pedagogice s důrazem na respekt učitele k jednotlivým žákům a jejich individuálním potřebám.

Otázkou zůstává, jak by mohl být nastaven vztah mezi sociálním realismem a explicitní výukou v koncipování nejen vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět", ale kurikula vůbec.

Podrobnější o kurikulárních dokumentech (přehled vzdělávací oblasti „Člověk a jeho svět") uvádíme přehledně v následujících tabulkách č. 1 a 2.

Tab. 1: Souhrnný přehled školských dokumentů a koncipování předmětů o přírodě a společnosti podle dat uvedených v pracích Kolektiv (1954, 1960, 1988, 1992, 1996, 1997, 2001).

Období	Název školského dokumentu	Zařazení do učebního plánu, název a charakteristika koncipování učiva (jeho struktura)
1930/1933	Normální učební osnovy pro školy obecné/Definitivní učební osnovy pro školy obecné	Samostatný předmět propojující prvouku, kreslení, ruční práce, občanskou nauku a výchovu (využíváno koncentrování učiva a sjednocené vyučování), preferována je idea činné školy, praxe cyklického uspořádání učiva, dříve označované jako osnovování. „Prvouka" 1. a 2. ročník, „Vlastivěda" 3.–5. ročník obecné školy Koncipování učivo je rozlišeno pro školy plnotřídní a malotřídní a současně i pro školy městské a venkovské, učivo koncipováno fenologicky (jaro, léto, podzim, zima), regionálně (místní historie, život…), domovědně (domov, naše obec – město…) a epizodicky (péče o tělo, topení, příchod praotce Čecha…).
1945	Přechodné učební osnovy pro školy obecné	Samostatný učební předmět: „Prvouka" 1. a 2. ročník, „Nauka o vlasti" a „Nauka o přírodě" (3.–5. ročník obecné školy. Koncipování učiva podle praktických kritérií hospodaření, poznávání hospodářského prostředí a důraz kladen na poznávání práce v hospodářství a pomoc dětí na rozvoji osvobozeného státu. Opouští se důsledná koncentrace na základě prvouky a vlastivědy, výuka je více zaměřena jazykově, čtení článků o přírodě a společnost, doplněné o kreslení a ruční práce (vnější integrování obsahu učiva).

1948	Učební plán a učební osnovy pro školy národní	Samostatný učební předmět propojující věcné poznatky z prvouky nebo z vlastivědy s kreslením, pracovním vyučováním s oblastí nazvanou „Žákovská organizace“, kde se často vyskytují i ideologicky zaměřená témata (Žákovské shromáždění, pionýři, týden bezpečnosti, pomoc spolužákům, úprava okolí školy, J. V. Stalin – budovatel SSSR, vítězství pracujícího lidu, T. G. Masaryk – bojovník za pravdu a spravedlnost…). Prvouka (1. a 2. ročník), „Vlastivěda“ (3.–5. ročník) Epizodické koncipování učiva v prvouce (Dítě a škola, péče ozdraví, orientace v čase…), fenologické koncipování učiva (podle ročních období). Ve vlastivědě převažuje epizodické koncipování učiva a okrajově ve 3. ročníku i fenologické koncipování učiva.
1953/1954	Učební osnovy pro 1.–10. ročník všeobecně vzdělávacích škol	Předmět součástí mateřského jazyka pod názvem „Rozvíjení poznání a řeči“ v 1. ročníku převládá fenologické a epizodické koncipování učiva (Význačné události, hygienické návyky, škola, domov, příroda na podzim…), ve 2. ročníku byly součástí mateřského jazyka dějepis a přírodověda, ve 3. a 4. ročníku byly součástí mateřského jazyka dějepis (epizody z historie v duchu socialistické ideologie, zeměpis a přírodověda, které se vyučovaly v tzv. předmětových hodinách s preferencí čtení článků o daném tématu. V 5. ročníku byly samostatné předměty dějepis, který je zaměřen podle časové chronologie od nejstaršího po současnost), zeměpis (epizodicky zaměřená témata a práce s mapou v 5. ročníku zeměpis ČSSR) a přírodověda (ve 2. ročníku zaměřená fenologicky, ve 3. a 4. ročníku podle biotopů doplněné o zdravovědu – biologii člověka, v 5. ročník byl věnován neživé přírodě (voda, vzduch, nerosty, horniny, půda) s doporučením závazného minima pokusů k jednotlivý tématům. Předměty byly odrazem tehdejšího školství SSSR. Převládá čtení o přírodě a společnosti, značné ideologické zabarvení v duchu socialistické morálky. Zavádění samostatných předmětů již na počátku školní docházky.
1960	Učební osnovy pro základní devítiletou školu (ZDŠ)	„Věcné učení“ jako součást mateřského jazyka v 1. a 2. ročníku a je převážně koncipováno podle ročních období, doplněné o epizodické pojetí (Příroda na podzim, Naše obec, domov, Zima, Jaro… „Vlastivěda“ ve 3.–5. ročníku je koncentrací přírodopisných, dějepisných a zeměpisných témat (Naše obec a okolní krajina, V ovocném sadě, Péče o zdraví, Jak žili naši předkové, Neživá příroda…).

1976	Učební osnovy pro základní devítiletou školu (ZŠ)	Samostatný učební předmět „Prvouka“ v 1. a 2. ročníku, jehož témata jsou zaměřena fenologicky a epizodicky (Škola život ve škole, Podzim, jaro, Domov a okolí, Práce a odpočinek, Orientace v prostoru a čase, Na poště, Pozorování v okolí domu…). a „Vlastivěda“ ve 3. a 4. ročníku zaměřená tematicky na domov s místní krajinu a poznávání ČSSR a „Přírodověda“ ve 3. a 4. ročníku zaměřena tematicky na věci kolem nás, neživou a živou přírodu, astronomii, techniku a životní prostředí.
1996	Vzdělávací program Obecná škola	Samostatný učební předmět „Prvouka“ v 1. a 3. ročníku, a „Vlastivěda“ a „Přírodověda“ ve 3. – 5. ročníku. Podrobněji popsáno v tabulce č. 2.
1996	Vzdělávací program Základní škola	Samostatný učební předmět „Prvouka“ v 1. a 3. ročníku, a „Vlastivěda“ a „Přírodověda“ ve 3.–5. ročníku. Podrobněji popsáno v tabulce č. 2.
1997	Vzdělávací program Národní škola	Samostatný učební předmět „Prvouka“ v 1. a 3. ročníku, a „Vlastivěda“ a „Přírodověda“ ve 3.–5. ročníku. Podrobněji popsáno v tabulce č. 2.
2004	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání	Samostatná vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět“ koncipovaná jen pro 1. stupeň základní školy, lze využívat názvy předmětů „Prvouka“ v 1.–3. ročníku, „Vlastivěda“ a „Přírodověda“ v 3.–5. ročníku. Vzdělávací oblast je charakterizována očekávanými výstupy a učivem. Pro získání znalostí je charakteristické určení, která dimenze znalostí bude preferována v procesu jejich osvojování: znalost faktů, konceptuální znalost, procedurální znalost a metakognitivní znalost.
2017–2023	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – změny, zejména od ledna 2021	Ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět došlo k drobným úpravám, zůstalo koncipování samostatné vzdělávací oblasti výhradně pro 1. stupeň základní školy a bylo zachováno pět vzdělávacích tematických okruhů, vzdělávací oblast je charakterizována očekávanými výstupy, ke změnám došlo u očekávaných výstupů pěti tematických okruhů a to: buď odebráním výstupu, nebo jeho úpravě či přidání (větší úprava byla v tomto směru u minimálních výstupů pro podpůrná opatření), byla přidána kompetence digitální a byla výzvou k naplnění v integraci obsahu učiva této vzdělávací oblasti.

1. 9. 2025	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – revize	Samostatná vzdělávací oblast „Člověk a jeho svět" je koncipovaná stále pro 1. stupeň základní školy, povinné zavádění bude od září 2028 postupně v ročnících (viz tabulka č. 3 v příloze). obsah vzdělávací oblasti je rozdělen nově do šesti tematických okruhů (místo pěti vzdělávacích oblastí): *Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody, Člověk, jeho zdraví a bezpečí a Lidé a svět financí – nově zavedeno,* vzdělávací obsah je vymezen očekávanými výsledky učení (místo očekávaných výstupů), jejichž dosažení je stanoveno na 5. ročník, vzdělávací oblast je propojena se dvěma gramotnostmi (logicko-matematická, čtenářská a pisatelská) v průběhu 3. a 5. ročníku, integrace je vhodná s osmi kompetencemi (například nově s digitální, kulturní apod.), propojení je patrné též s třemi průřezovými tématy (péče o sebe a druhé, udržitelné prostředí a společnost pro všechny). Je zde patrný respekt k individuálním vzdělávacím potřebám všech žáků s cílem využít jejich vzdělávací potenciál, je respektována diverzita vzdělávacích a psychických potřeb jednotlivých žáků, vč. zajištění rovnosti vzdělávacích příležitostí.

Tab. 2: Srovnání prvouky, přírodovědy a vlastivědy ve vzdělávacích programech Obecná škola, Národní škola a Základní škola (upraveno dle Podroužek, 2003, s.39-41).

Předmět a ročník	**Program Obecná škola**	**Program Základní škola**	**Program NÁRODNÍ ŠKOLA**
Pojetí přírodovědy podle uspořádání učiva v tématech	**4. ročník** epizodické podle biotopů **5. ročník** epizodické Uplatňován princip integrování	**4. ročník** epizodické fenologické podle biotopů **5. ročník** epizodické podle systému přírodnin Uplatňován princip regionálnosti a integrovaní.	**4. ročník** epizodické podle biotopů **5. ročník** epizodické podle systému přírodnin Uplatňován princip integrování.
Pojetí vlastivědy podle uspořádání učiva v tématech	**4. ročník** epizodické místopisné geograficko-popisné **5. ročník** epizodické místopisné geograficko-popisné	**4. a 5. ročník** epizodické místopisné geograficko-popisné Uplatňován princip regionálnosti.	**4. ročník** epizodické místopisné geograficko-popisné **5. ročník** epizodické místopisné geograficko-popisné

Pojetí předmětů o přírodě a společnosti podle didaktických kritérií	zaměřenost na etickou a mravní výchovu snaha o respektování zájmů, potřeb, zkušeností dítěte (důraz na antropologické zřetele) uplatňování diferenciace podle výsledků učení zaměřenost v daném ročníku na určitou oblast poznání a činností žáka preferování dynamických teorií vzdělání	větší zaměřenost na obsah vzdělání a osvojování vědomostí důraz kladen na propedeutickou funkci předmětů o přírodě a společnosti rozlišování základního a rozšiřujícího učiva ve větší míře využívána cykličnost v osnování učiva výuka přírodovědy a vlastivědy doplněna ve 4. a 5. roč. „Výchovou ke zdraví" v rozsahu 40 hodin celkem umožněna výuka v blocích, v menších časových celcích při zachování týdenní časové dotace.	snaha o respektování zájmů, potřeb, zkušeností dítěte (důraz na antropologické zřetele) zaměřenost na globální poznávání skutečnosti využívání výuky v blocích a projektového vyučování rozlišování kmenového učiva a nadstavbové části učiva uplatňování diferenciace podle zájmů a schopností výraznější odlišnost pojetí podle ročníků zdůrazňován motivační charakter těchto předmětů

Seznam literatury

BRAUN, Virginia, CLARKE, Victoria. Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77–101, 2026. Online: Dostupné z: https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa. [citováno 2026-07-10]

DVOŘÁK, Dominik. *Reformy, které chtějí změnit všechno, nakonec změní velmi málo, říká výzkumník v oblasti školního kurikula.* Online: Dostupné z: https://www.eduin.cz/clanky/rozhovor-dvorak/ [citováno 2026-07-10]

Harmonogram zavádění revizí RVP ZV a PV. Online. Dostupné z: https://revize.rvp.cz/ [citováno 2026-07-10]

Kolektiv. *Vlastivěda pro 3., 4. a 5 školní rok, XI. vydání nově zpracované podle osnov z roku 1933,* Brno, vyd. odboru USJU, 1934.

Kolektiv. *Podrobné osnovování učiva pro obecné školy podle normálních učebních osnov z roku 1933*, Praha, Ústř. nakl a knihkupectví učitelstva československého, 1937.

Kolektiv. *Učební plán a učební osnovy pro školy národní*, Výnos min. školství a osvěty ze den 31. 7. 1948, Praha, Státní nakl., 1948.

Kolektiv. *Národní škola, učební osnovy pro 1.–5. postupný ročník všeobecně vzdělávacích škol*, výnos min. školství ze dne 25. 1. 1954, Praha, SPN, 1954.

Kolektiv. *Národní škola, metodické stati pro všeobecně vzdělávací školy*, výnos min. ze dne 2. 6. 1955, Praha, SPN, 1955.

Kolektiv. *Učební osnovy pro 1.–5. ročník ZŠ,* výnos MŠK ČR ze dne 8. 7. 1960, Praha, SPN, 1960.

Kolektiv. *Učební osnovy pro 1.–4. ročník ZŠ*, výnos MŠK ČR ze dne 30. 6. 1960, Praha,

SPN, 1983.
Kolektiv. *Další rozvoj československé výchovně vzdělávací soustavy*, dílčí projekt MŠ ČR, Praha, SPN, 1976.
Kolektiv. *Učební osnovy základní školy,* Prvouka v 1.–3. ročníku ZŠ, MŠ ČR, výnos ze dne 21. 6. 1991, Praha, Fortuna, 1991.
Kolektiv. *Učební osnovy základní školy*, Přírodověda ve 4. ročníku ZŠ, MŠMTV ČR, výnos ze dne 21. 6. 1991, Praha, Fortuna, 1991.
Kolektiv. *Učební osnovy základní školy*, Vlastivěda ve 4. ročníku ZŠ, MŠMTV ČR, výnos ze dne 21. 6. 1991, Praha, Fortuna, 1991.
Kolektiv. *Vzdělávací program „Základní škola"*, MŠMT ČR ze dne 30. 4. 1996, Fortuna, 1996.
Kolektiv. *Vzdělávací projekt „Národní škola",* databáze Asociace pedagogů základního školství.
Kolektiv. *Vzdělávací projekt „Obecná škola"*, Praha, Fortuna, 1992.
Kolektiv. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání (3. verze).* Praha: VÚP, 2004.
MAŇÁK, Josef, JANÍK, Tomáš, ŠVEC, Vlastimil. *Kurikulum v současné škole.* Brno: Paido, 2008. ISBN 978-80-7315-175-1.
PODROUŽEK, Ladislav. *Předměty o přírodě a společnosti v primární škole.* Plzeň: Západočeská univerzita, 1999. ISBN 80-7082-536-7.
PODROUŽEK, Ladislav. *Úvod do didaktiky předmětů o přírodě a společnosti.* Dobrá Voda u Pelhřimova: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2003. ISBN 80-86473-45-7.
PODROUŽEK, Ladislav. *Problematika vymezování a koncipování učiva přírodopisu v kurikulárních dokumentech základní školy z vývojového hlediska*. Arnica, 2011,1, 7-14. Plzeň: ZČU v Plzni, 2011.
Projekt ESSA. Online. Dostupné z: https://project-essa.eu/ [citováno 2026-07-10]
Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (úpravy 2005-2023). Online. Dostupné z: https://edu.gov.cz/rvp-zv-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani/ [citováno 2026-07-10]
Revize Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Online. Dostupné z: https://prohlednout.rvp.cz/zakladni-vzdelavani [citováno 2026-07-10]
Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2030+. Online. dostupné z: https://old-edu.gov.cz/dokumenty/strategie-msmt/s2030/ [CITOVÁNO 2026-07-10].
ŠAFRÁNKOVÁ, Dagmar. *Pedagogika.* Praha: Grada Publishing, a.s., 2019. ISBN 978-80-247-5511-3.
WALTEROVÁ, Eliška. *Kurikulum. proměny a trendy v mezinárodní perspektivě*. Brno: MU, CDVU, 1994. ISBN 80-210-0846-6.

Příloha

Schéma 1: Harmonogram zavádění revizí RVP ZV a PV

Zdroj: Online. Dostupné z: https://revize.rvp.cz/ [citováno 2026-07-11]

Doc. PaedDr. Ladislav Podroužek, Ph.D.
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Fakulta pedagogická Západočeské univerzity v Plzni
Univerzitní 2732/8
301 00 Plzeň
lapo@fpe.zcu.cz

PhDr. Dagmar Šafránková, Ph.D.
Katedra primární a preprimární pedagogiky
Fakulta pedagogická Západočeské univerzity v Plzni
Univerzitní 2732/8
301 00 Plzeň
safran@fpe.zcu.cz

Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.
Katedra primární pedagogiky
Pedagogická fakulta v Olomouci
Žižkovo nám. 5
771 40, Olomouc
miluse.raskova@upol.cz